

A névadásra jellemző tendenciák közül egyelőre a korábbi emigrációs csoport körében a német nevek előtérbe helyezése, a későbbi csoport esetében az egyéb nevek kedvelése szembeszökő. Az előbbi esetben a magyar családnéven szereplő dunai svábok vizsgálatba vonása, az utóbbiban a névdivat játszhat szerepet, de a kérdés még további vizsgálatot igényel. (A gyűjtést Wels magyar alapítású Szent István plébániáján és a linzi püspökségen szándékozom folytatni.) Elemzendő lesz majd az első névként adott keresztnévek jellege, és azoké, amelyeket második, harmadik névként adtak. Az első és a második (harmadik) generáció névadásának összehasonlítása tovább bővíti majd az indítékokra, de a generációváltás nyomán a nyelvhasználatot befolyásoló tudati, érzelmi tényezők alakulására vonatkozó ismereteket. Több tanulsággal fognak szolgálni a különböző okokra visszavezethető névváltoztatások is.

ZELLIGER ERZSÉBET

A koloni keresztnévek változó világa

J. SOLTÉSZ KATALIN ama megállapítása, hogy századunk második felében „A konzervatív falusi névzlés falát áttöri a névdivat” (1979: 137) Kolon mai névadási szokásaira is érvényes. Ennek következtében a község keresztnévrendszere napjainkban jóval tarkább, mint akár negyven éve volt. Az utóbbi évtizedek névadási szokásait a katolikus plébánia anyakönyvébe bejegyzett keresztnévek alapján ismertetem. 1971 és 1995 között 531 gyermek született, akik összesen 150-féle nevet viselnek, vagyis egy névre 3,54 gyermek jut. A 292 lánynak 79-féle nevet adtak, a 239 fiúnak pedig 71-et. A lányok keresztnéveinek átlaggyakorisága magasabb (3,69), mint a fiúké (3,36).

A nevek között megtalálhatók az elmúlt évszázadok közkedvelt keresztény (bibliai és martirologiumi) nevei (l. ÖRDÖG 1973: 56; KÁLMÁN 1989: 47) is, mint pl. az *Anna, Éva, Katalin, Mária, Veronika, Zsuzsanna* a női nevek közül, vagy az *András, Antal, Balázs, Ferenc, György, Imre, János, József, László, Mihály, Pál, Péter* a férfinevek közül.

E hagyományos nevek mellett azonban szép számban vannak olyanok is, amelyek ebben az időszakban jelentkeztek először a falu keresztnévállományában. A lány- és fiúnevek közül ilyenek a következők:

	Lánynevek	Fiúnevek
1971:	Ingrid, Ildikó, Jarmila, Tatjana	Marián, Róbert
1972:	Daniela, Henrietta, Klaudia, Martina, Zsanett	Lubomír, Radoslav, Roman
1973:	Sonja	0
1974	Angelika, Livia, Regina	Arnold, Mário, Norbert, Richard, Valter, Zsolt

1975:	Lenka, Michaela	Csaba, Szergej
1976:	Denissza, Eliška, Hajnalka, Karin, Livia, Marianna, Xénia	Adrián, Erik, Henrik
1977:	Anita, Annamária, Georgína, Jaroslava, Krisztína, Marcela, Szvetlana	Marek, Miloš, Rastislav, Viliam
1978:	Elvira	Ervin, Oliver, Patrik, Roland, Ronald
1979:	Táňa, Tímea	Krisztián, Stanislav
1980:	Alena	Tamás
1981:	Hedviga	0
1982:	Adél	Radoslav
1983:	Anett, Szimona	René
1984:	Marietta	0
1985:	Csilla, Lea	Lóránt
1986:	0	0
1987:	Noémi	0
1988:	Nikolett	Filip, Kornél
1989:	Cintia	Lukács
1990:	Olívia	0
1991:	Diána, Dominika	Dávid
1992:	Anikó, Frederika, Petra	0
1993:	Rita	0
1994:	0	Radovan, Ratimon
1995:	Alexandra, Sarolta	
Összesen	52	37

Egyetlen személyt jelöl 49 név (32,66%), ebből 26 a lánynév, és 23 a fiúnév, vagyis e nevek identifikációs ereje nagy, hiszen a nevek kb. egyharmada a vizsgált időszakban csupán egy személyhez kötődik.

Ezzel szemben az elmúlt időszakban a leggyakoribb női nevek a következők voltak (zárójelben a nevet viselők száma és százalékaránya): 1. *Zsuzsanna* (20, a lánygyermek 6,85%-a), 2. *Mária* (16 = 5,48%), 3. *Katalin*, *Szilvia* (15–15 = 14% – 14%), 4. *Éva* (11 = 3,77%), 5. *Jana*, *Veronika* (10–10 = 3,42% – 3,42%). A lányok közül 97-en (33,22%) viselik a fent említett 7 divatnevet, a többiek (195 = 66,78%) hetvenkét néven osztoznak. A *Jana* név a szlovák hatást tükrözi, hiszen 1975-ben a nagyobb szlovák városokban az 1. helyen szerepelt (l. HABOVŠTIAKOVÁ 1980: 306).

A fiúk által viselt, első öt helyen levő divatnév közé tartozik a *László* (14 = 5,85%), *Zoltán* (13 = 5,44%), *Péter*, *Róbert* (11 – 11 = 4,60% – 4,60%), *Ferenc*, *István* (10–10 = 4,18 – 4,18%) és a *József* (9 = 3,77%). A fiúk 78-an (32,64%) viselik a két nevet, a többi fiú a listáról lemaradt 64 név valamelyikét viseli.

Az egyes neveket viselő gyermekek családi háttérét vizsgálva megállapítható, hogy a névadási szokásokat befolyásolja a szülők nemzetiségi hovatartozása is, hiszen vannak nevek, amelyeket kizárólag a homogén magyar házasságokból származó gyermekek viselnek, de vannak olyanok is, amelyeket csakis a homogén szlovák és a vegyes házasságokban adnak a gyermekeknek, sőt a romák esetében is előfordul néhány, csak rájuk jellemző név használata. A hagyományos nevek esetében általában nincs nagy eltérés, a különbség az újabb vagy a községben csak mostanában divatossá vált nevek használatában jelentkezik.

Mely keresztnévek előfordulása mutat eltérést a különböző nemzetiségű családokban? Erről nyújt áttekintést az alábbi táblázat:

	magyar	szlovák és vegyes	roma
lánynevek	Anikó, Annamária, Cintia, Csilla, Edit, Hajnalka, Ildikó, Judit, Noémi, Rita, Sarolta, Tímea	Marcela, Xénia, Anita, Dagmar, Daniela, Eliska, Lenka, Miroslava, Szvetlana	Jiřina, Sonja
fiúnevek	Áron, Attila, Csaba, Dániel, Dávid, Krisztián, Lóránt, Roland, Ronald, Zoltán, Zsolt	Filip, Radoslav, Marcel, Márió, Radovan, Rastislav, René, Stanislav	Eduard, Olivér, Szergej, Valter, Viliam

A névválasztásban tehát megnyilvánul a szülők identitástudata is, hiszen az identitásukat őrző magyar családokban általában nem jellemző a szlovák(os) vagy szláv hangzású nevek előfordulása, de a szlovák és vegyes házasságokban sem adnak magyaros hangzású, vagy magyar személyiségekhez kötődő nevet. Ha a magyar családokban mégis előfordul a szlovákos hangzású név, akkor többnyire szlovák iskolába íratják gyermeküket. A vegyes házasságokban mind a lány-, mind a fiúnevek esetében ugyanazok fordulnak elő, mint a homogén szlovák házasságokban, vagyis a szlovák (szláv) eredetű nevek. Tehát a névhasználat is hasonlóképpen alakul a vegyes házasságokban, mint a nyelvhasználat: a szlovák nevek (nyelv) dominanciája jellemző.

A roma családokban az idegen, ill. a szlávos hangzású nevek a közkedveltek, s az utóbbiak a koloni romák szlovák identitására utalnak, gyermekeiket szlovák iskolába járatják. E nevek még azt is elárulják, hogy a koloni romák más vidékek cigánységéhez hasonlóan kedvelik az előkelő és különleges hangzású neveket (vö. MIZSER 1993: 208).

A keresztnévek öröklődése azért is csökkent, mert a vizsgált időszakban 89 (62%) új név – 52 női név és 37 férfinév – került be a község keresztnévállományába, azaz a lányoknál 16%-kal több új nevet kezdtek el használni, mint a fiúknál (vö. KNAPPOVÁ 1989: 61). Ebből akár ki is következtethető, de a nevek is azt bizonyítják, hogy a lányoknál jóval alacsonyabb az örökölt nevek száma. A vizsgált csoportban ugyanis a leánygyermek 5,82%-a, a fiúknak pedig 29,70%-a azért kapta nevét, mert a szüleit is így hívták. A két nem közötti névöröklési eltérésekről már más kutatók is beszámoltak (vö. FERCSIK 1997: 49). A lányok által örökölt keresztnévek: *Edit* (3x), *Veronika* (3x), *Zsuzsanna* (3x), *Alena* (1x), *Éva* (1x), *Jana* (1x), *Magda* (1x), *Marta* (1x), *Mónika* (1x), *Olga* (1x), *Szilvia* (1x). A névöröklés egyik sajátos fajtájának tekinthető az is, amikor a leánygyermekes apák nevének nőiesített változatát „öröklí” a kislány: *Gabriella* (3x) < *Gábor*, *Jana* (2x) < *Ján*, *Georgína* (1x) < *György*, *Petra* (1x) < *Peter*.

A fiúk által örökölt nevek a gyakoriság sorrendjében a következők: *László* (12x), *István* (8x), *Tibor* (8x), *Ferenc* (7x), *Jozef* (4x), *Milan* (3x), *Ján* (2x), *János* (2x), *József* (2x), *Mihály* (2x), *Gábor* (2x), *György* (2x), *Alfréd* (1x), *András* (1x), *Antal* (1x), *Áron* (1x), *Dániel* (1x), *Dezső* (1x), *Eduard* (1x), *Ernest* (1x), *Gabriel* (1x), *Imre* (1x), *Ivan* (1x), *Karol* (1x), *Pál* (1x), *Péter* (1x), *Štefan* (1x), *Viliam* (1x), *Zoltán* (1x).

Összegzőképpen elmondható, hogy a hagyományos nevek mellett számos új név is feltűnt a vizsgált időszakban, amelyek egyrészt az anyaországi névdivat hatására kezdtek el terjedni, másrészt a szlovák névadási szokások is hatottak a keresztnév kiválasztására. A kontaktushelyzet hatása nemcsak a névállományban tükröződik vissza, hanem a személynevek alakváltozataiban is (vö. BARTKO 1980: 234; WENZEL 1980: 262), pl. a Henrietta, Zsanetta nevek esetében.

Hivatkozások

B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY (szerk.) 1997. Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. I–II. Bp.–Miskolc, MNyTK. 209. sz.

BARTKO, LADISLAV 1980. *Odraž slovensko-maďarských jazykových kontaktov v antroponymii Južného Abova*. In: MAJTÁN 1980: 233–37.

FERCSIK ERZSÉBET 1997. *Névélettani megfigyelések a személynevek körében – a hévízgyörki gyermekek keresztnevének vizsgálata alapján*. In: B. GERGELY – HAJDÚ 1997: 48–52.

J. SOLTÉSZ KATALIN 1979: *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Bp.

KÁLMÁN BÉLA 1989. *A nevek világa*. Debrecen, IV. átdolgozott kiadás.

KNAPPOVÁ, MILOSLAVA (szerk.) 1989. *Onomastický spravodaj ČSAV*. XXX., Praha, Ústav pro jazyk český ČSAV.

KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 1989. *K zákonitostiam súčasného vývoje repertoáru rodných jmen v slovanských jazykoch*. In: KNAPPOVÁ 1989: 58–67.

MAJTÁN, MILAN 1980. *Spoločenské fungovanie vlastných mien*. VII. slovenská onomastická konferencia. Bratislava, VEDA.

MIZSER LAJOS 1993. *A személynévhasználat tartalmi és formai kérdései Északkelet-Magyarországon*. In: Hungarológia 3: 206–209.

ÖRDÖG FERENC 1973. *Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

SÁNDOR ANNA

A névdivat változása a moldvai csángóknál

A romániai (erdélyi, ezen belül is elsősorban a székely) magyarság névadási szokásairól általában a laikusok is tudnak egy-két szinte közhelyszámba menő megállapítást tenni: az ószövetségi nevek gyakran fordulnak elő, a katolikus Csíkban sok a „különleges” martirologium név, a magyarságtudatát féltékenyen óvó rétegben pedig az ún. „ősmagyar”, lefordíthatatlan nevek választása jellemző. A moldvai magyarok, csángók névadási gyakorlatáról, a névválasztás indítékairól azonban lényegében semmit sem tudunk. Moldvai útjaimon felfigyeltem arra, hogy a legfia-